

**Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі
Арнайы және инклюзивті білім беруді дамытудың
Ұлттық ғылыми-практикалық орталығы**

Балалар мен олардың отбасыларына ерте көмек көрсету бойынша қызмет
көрсететін мамандар үшін

«Ерте жастағы балалар мен олардың отбасыларына ерте қолдау көрсету»

**ПЕДАГОГ КАДРЛАРДЫҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ КУРСТАРЫНЫҢ
БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ**

АЛМАТЫ, 2026

МАЗМҰНЫ

1. Жалпы ережелер.....	3
2. Глоссарий.....	3
3. Бағдарламаның тақырыбы.....	5
4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері ...	7
5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны.....	8
6. Оқу процесін ұйымдастыру.....	11
7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету	12
8. Бағдарламаның нәтижелерін бағалау	13
9. Курстан кейінгі сүйемелдеу	13
10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі	14

1. Жалпы ережелер

1. «Ерте жастағы балалар мен олардың отбасыларына ерте қолдау көрсету» педагогтардың біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) балаларға және олардың отбасыларына ерте көмек көрсету бойынша қызмет көрсететін мамандарды (арнайы педагогтарды, педагог-психологтарды, логопед-мұғалімдерді, ЕДШ нұсқаушыларын, әдіскерлерді), психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерін (бұдан әрі – ППТК) және оңалту орталықтарын (бұдан әрі – ОО) оқытуды регламенттейді.

2. ППТК және ОО мамандары үшін ерте жастағы балалар мен олардың отбасыларын ерте қолдау бойынша біліктілікті арттыру курстарын өткізудің өзектілігі баланы ерте анықтау және оның дамуына араласу қажеттілігіне байланысты. Халықаралық қоғамдастықта мүмкіндігі шектеулі балаларды мемлекеттік қолдау неғұрлым ізгілікті және үнемді, ресурс үнемдейтін педагогикалық технология ретінде ерте қолдауға бағытталған. Ерте және мектепке дейінгі жаста қажетті көмекті уақтылы көрсету баланың дамуындағы бұзылыстарды едәуір жеңуге және оны жалпы білім беретін мектепте оқуға дайындауға мүмкіндік береді.

Қазақстан Республикасында «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық қолдау туралы» Заңға (2002ж.) және Мүмкіндігі шектеулі балаларды арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау стандартына (Оқу-ағарту министрлігінің 2025 жылғы 21 мамырдағы № 117 бұйрығы) сәйкес мүмкіндігі шектеулі балаларға жалпы білім беретін мектепке дейінгі ұйымдарда, психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінде және оңалту орталықтарында арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетіледі.

ППТК және ОО мамандарының кәсіби қиындықтары мен қажеттіліктерін талдау көрсеткендей, көптеген педагогтер ерте жастағы балалармен жұмыс жасауда: психофизикалық және әлеуметтік-коммуникативтік даму проблемаларын бағалауда, жеке даму бағдарламаларын жасауда, ерте жастағы балалармен жұмыс істеудің әртүрлі әдістері мен технологияларын қолдануда қиындықтарға тап болады.

3. Білім беру бағдарламасы ерте жастағы балаларды оқытудың тиімділігін арттыру үшін балаларға және олардың отбасыларына ерте көмек көрсету бойынша қызмет көрсететін ОО және ППТК мамандарының (арнайы педагогтар, педагог-психологтар, логопед-мұғалімдер, ЕДШ нұсқаушылары, әдіскерлер) кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталған, сондай-ақ олар қолданатын әдіс-тәсілдерді, ерте қолдау тобымен жұмыс істеу стратегияларын жақсартуға және балалармен және олардың отбасыларымен жұмыс істеудің жаңа технологияларын игеруге ықпал етеді.

2. Глоссарий

Ұғым	Ұғымның анықтамасы
Инклюзивті білім беру	ерекше білім беру қажеттіліктері мен жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз ететін процесс («Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы); инклюзивті білім беру – кемсітушіліктің барлық түрлерін жоя отырып, әртүрлілік пен әртүрлі қажеттіліктер мен қабілеттерді құрметтей отырып, барлығына сапалы білім беруге бағытталған жалпы білім беруді дамытудың үздіксіз процесі (ЮНЕСКО).
Ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) бар адамдар (балалар)	тиісті деңгейдегі білім алу және қосымша білім алу үшін арнайы жағдайларда тұрақты немесе уақытша қажеттіліктерді сезінетін адамдар (балалар) («Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы).
Мүмкіндігі шектеулі бала (балалар)	белгіленген тәртіппен расталған туа біткен, тұқым қуалайтын, жүре пайда болған ауруларға немесе жарақаттардың салдарына байланысты тіршілік әрекеті шектелген дене және (немесе) психикалық кемістігі бар он сегіз жасқа дейінгі бала (балалар). «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы
Әрекет етудің шектеулері	бұл баланың сенсорлық бұзылыстарға (көру, есту, тактильді сезімталдық), қозғалыстардың, сөйлеудің, қарым-қатынастың, әлеуметтік өзара әрекеттесудің бұзылуына байланысты туындауы мүмкін белсенділікті жүзеге асырудағы қиындықтар.
Ерте педагогикалық көмек көрсету	баланың дамуындағы бұзушылықтарды ерте анықтау (Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Мүмкіндігі шектеулі балаларды арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау стандарты» бұйрығы)
Балалар мен олардың отбасыларын ерте қолдау	бұл жас балалардың дамуындағы проблемаларды анықтауға, олардың ерекшеліктері мен қажеттіліктерін бағалауға, физикалық және психикалық дамуға ықпал етуге, олардың табиғи өмірлік жағдайларға қатысуына, балаларды құрдастарының ортасына қосуға және оларды біріктіруге және нысаналы топтың балаларының отбасын қолдауға бағытталған іс-шараларға

	бағытталған әртүрлі іс-шаралар мен технологиялар жүйесі
Мүмкіндігі шектеулі балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету	қызметтің қандай да бір түрін орындауға қабілеттілігін қалпына келтіруге немесе өтеуге бағытталған қызметтер мен іс-шаралар кешені (Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Мүмкіндігі шектеулі балаларды арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау стандарты» бұйрығы)
Командалық бағалау	ерекше білім беру қажеттіліктерін, түзету-дамыту бағдарламасының негізгі бағыттарын айқындау және педагогтар тобының арнайы психологиялық-педагогикалық қолдауының тиімді әдістерін таңдау (Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Мүмкіндігі шектеулі балаларды арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау стандарты» бұйрығы)
Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау	білім алу үшін қажетті арнайы шарттарды айқындау («Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы).
Ерте жастағы баламен және оның отбасымен жеке және топтық жұмыстың арнайы бағдарламалары	Ерте жастағы балалар мен отбасына көмек көрсету үшін қажетті психологиялық-педагогикалық технологияның принциптері, әдіс-тәсілдерінің жүйесі.

Терминдердің өзектілігі олардың арнайы және инклюзивті білім беру саласындағы нормативтік-құқықтық құжаттардың соңғы өзгерістеріне және ерте жастағы балаларды ерте қолдау саласындағы халықаралық стандарттардың талаптарына сәйкестігімен негізделген.

3. Бағдарламаның тақырыбы

4. Балаларға және олардың отбасыларына ерте көмек көрсететін мамандар үшін «» біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасының білім беру жүйесінде баламасы жоқ. Бағдарламаның жаңалығы алғаш рет балалардың ерте араласуының халықаралық тәжірибесі негізінде ерте жастағы балалар мен олардың отбасыларына ерте қолдау көрсету тұжырымдамасы, сондай-ақ Арнайы және инклюзивті білім беруді дамытудың ұлттық ғылыми-практикалық орталығының ғылыми-қолданбалы зерттеулері шеңберінде әзірленген нысаналы топтың балаларын ерте қолдау технологиясының баяндалатындығына байланысты.

Бағдарламада әлемдік трендтерге сәйкес тіршілік-тынысының шектеулері бар ерте жастағы балалармен жұмыс істеудің заманауи тәсілдері мен инновациялық технологиялары көрініс тапты, мысалы: жеке даму бағдарламаларын жасау, Канадалық қызметті орындауды бағалау (СОМР), бағалау процедуралары және жеке көмек бағдарламаларын жоспарлау үшін Әрекет етудің, тіршілік-тынысы мен денсаулық шектеулерінің халықаралық жіктемесін (ӘХЖ) пайдалану.

Біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасында алғаш рет ерте жастағы балаларды дамыту арқылы оқытудың арнайы бағдарламаларының, сондай-ақ ата-аналармен топтық жұмыс бағдарламаларының мазмұны ашылатын болады. Бұл бағдарламаларды алғаш рет ҚР Білім және ғылым министрлігі (2016–2022жж) психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттері мен оңалту орталықтарын тәжірибеге енгізу үшін әзірлеп, ұсынды.

5. Бағдарламаның тақырыбы 14 тақырыпты зерттеуді қамтиды.

1-тақырып. Инклюзивті және арнайы білім беру, ерте бала кезден араласу саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база. ППТК және ОО қызметін нормативтік-құқықтық қамтамасыз ету.

2-тақырып. Ерте қолдау жүйесі. Ерте қолдаудың мақсаты, міндеттері, принциптері. Ерте жастағы балаларды ұйымдастырудың және оларға көмек көрсетудің заманауи тәсілдері. Ерте қолдау қызметі.

3-тақырып. Әрекет етудің, тіршілік-тынысы мен денсаулық шектеулерінің халықаралық жіктемесі құрылымының сипаттамасы; нысаналы топтағы балаларды ерте қолдау бойынша қызмет көрсету кезінде қолдану тәжірибесі.

4-тақырып. Ерте көмек көрсетудегі командалық тәсіл: бағалау процедураларының нәтижелерін жоспарлау, жүргізу және талқылау, көмек бағдарламаларын әзірлеу және жүзеге асыру. Психологиялық-педагогикалық түзету және оңалту орталықтарының кабинеттеріндегі топтық жұмыстың ерекшеліктері.

5-тақырып. Жеке даму бағдарламасы және жеке ерте көмек көрсету бағдарламасы. Ерте жастағы балаға көмек көрсету бағдарламаларын іске асыру стратегиялары.

6-тақырып. Ерте жастағы балалардың отбасыларына көмек және қолдау көрсету. Ерте жастағы балаларды дамыту процесіне ата-аналарды тарту.

7-тақырып. Ерте жастағы балаларды оқытудың әдіс-тәсілдері. Жас балалармен топтық жұмысты ұйымдастыру. Балалармен және ата-аналармен топтық жұмыс бағдарламалары.

8-тақырып. Ерте балалық шақтағы балалардың психикалық дамуының ерекшеліктері. Онтогенезді ұстану.

9-тақырып. Психикалық дамуы тежелген (ақыл-ойы бұзылған) балаларға ерте қолдау көрсету. Зиятында бұзылыстары бар ерте жастағы балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері. Топтық және жеке жұмыс түрлері.

10-тақырып. Есту қабілеті бұзылған балаларға ерте қолдау көрсету (кохлеарлық имплантпен). Есту қабілетінің бұзылыстары бар ерте жастағы

балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері. Топтық және жеке жұмыс түрлері.

11-тақырып. Тірек-қимыл аппаратының (ТҚА) бұзылыстары бар балаларға ерте қолдау көрсету. ТҚА бұзылыстары бар ерте жастағы балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері.

12-тақырып. Қарым-қатынас және әлеуметтік өзара әрекеттесуінің бұзылыстары бар (аутизм) балаларға ерте қолдау көрсету. Ерте жастағы аутист балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері.

13-тақырып. Ауыр және бірнеше бұзылыстары бар балаларға ерте қолдау көрсету. Ерте жастағы аутист балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері.

14-тақырып. Жұмыс тобының балаларына ерте қолдау көрсету үшін заманауи технологиялар, жабдықтар, компенсаторлық және техникалық құралдар.

4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

6. Біліктілікті арттыру бағдарламасының мақсаты – психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттері мен оңалту орталықтары мамандарының ерте жастағы балаларға тиімді ерте қолдау көрсетудегі және балалармен және олардың отбасыларымен жұмыс істеудің жаңа технологияларын меңгерудегі кәсіби құзыреттілігін дамыту.

7. Бағдарламаның міндеттері:

1) тыңдаушыларда нысаналы топтың балаларына ерте көмек көрсету жөніндегі кәсіптік қызметті ұйымдастыру кезінде білім беру және ерте қолдау саласындағы Қазақстан Республикасының заңдары мен заңға тәуелді актілерінің нормаларын білімдерін пайдалану қабілетін қалыптастыру;

2) ерте қолдауды ұйымдастыру жүйесімен және ерте жастағы балалар мен олардың отбасыларына көмек көрсетудің заманауи тәсілдерімен таныстыру;

3) ерте жастағы балалардың психикалық дамуының ерекшеліктерін, баланың оқуын жоспарлау кезінде онтогенезді ұстанудың маңыздылығын ашу;

4) балалардың ерте араласуында қолдану үшін әрекет етудің, тіршілік-тынысы мен денсаулық шектеулерінің халықаралық жіктемесінің құрылымы мен қағидаттарын зерделеу;

5) ерте жастағы балаларды оқыту және жеке көмек бағдарламаларын жасау кезінде топтық жұмыс дағдыларын қалыптастыру;

6) әртүрлі даму кемістігі бар (зияты, есту, ТҚА, аутизм, бірнеше кемістігі бар) балаларға ерте қолдау көрсетудің кәсіби құзыреттерін дамыту;

7) ерте жастағы балаларға ерте қолдау көрсету үшін заманауи технологиялармен, жабдықтармен, компенсаторлық және техникалық құралдармен таныстыру.

8. Оқытудың күтілетін нәтижелері. Тыңдаушылар:

1) нысаналы топтың балаларына ерте қолдау көрсету жөніндегі өз қызметін ұйымдастыру тәсілдеріне нормативтік-құқықтық негіздеме беруге қабілетті;

2) ерте қолдау жүйесімен және ерте жастағы балаларға көмек көрсетудің заманауи тәсілдерімен танысты;

3) ерте жастағы балалардың психикалық даму ерекшеліктерін біледі және жоспарлау мен баланы оқытуда онтогенезді қолдана алады;

4) ӘХЖ (белсенділік, қатысу, әрекет ету және т.б.) тұрғысынан бағдарлануды үйренеді және балаға және оның отбасына көмек көрсету бағдарламасын құру және оқу процесінде баланың белсенділігі мен қатысуына ықпал ететін жағдайларды анықтау мақсатында қажетті ақпаратты алу үшін ӘХЖ қолдана алады;

5) мамандардың топтық жұмысы негізінде баланы оқытуды жоспарлау дағдыларын меңгереді және мақсат қоя алады;

6) баланы оқыту процесіне ата-аналарды тарта алады және нысаналы топтың балаларына кәсіби деңгейде ерте қолдау көрсете алады;

7) ерте жастағы балаларға көмек көрсету үшін заманауи технологияларды, жабдықтарды, компенсаторлық және техникалық құралдарды біледі.

5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

9. Бағдарлама 5 модульден тұрады: нормативтік-құқықтық, психологиялық-педагогикалық, мазмұндық, технологиялық, вариативті.

10. Нормативтік-құқықтық модуль:

1-тақырып. Инклюзивті және арнайы білім беру, балалардың ерте араласуы саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база: «инклюзивті білім беру» ұғымын неғұрлым әділ, кемсітпейтін қоғамның негізі ретінде заманауи түсіндіру. Ерте араласу терминдері мен түсініктері. Инклюзивті білім берудің халықаралық құқықтық негіздері: Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы (БҰҰ, 1948); «Білім беру саласындағы кемсітушілікке қарсы күрес туралы» БҰҰ Конвенциясы, 1960; «Бала құқықтары туралы» БҰҰ Конвенциясы, 1989; Ақыл-есі кем адамдардың құқықтары туралы декларация (1971), Мүгедектердің құқықтары туралы БҰҰ декларациясы (1975). Отандық нормативтік құқықтық негіз: ҚР Конституциясы, ҚР Заңдары: «Бала құқықтары туралы», «Білім туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің (Оқу-ағарту министрлігінің) мыналарды бекіту туралы бұйрықтары: Жалпы білім беретін, арнайы ұйымдардың, психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттері мен оналту орталықтарының қызметінің үлгілік қағидалары (№385, 2025ж. №59 бұйрықтың редакциясында); «Дамуында проблемалары бар балалар мен

жасөспірімдерді оңалту және әлеуметтік бейімдеу» мемлекеттік қызмет көрсету қағидалары (№223, 2025ж. № 33 бұйрықтың редакциясында); Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары, 2025ж. № 104 бұйрықтың редакциясында). Мүмкіндігі шектеулі балаларды арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау стандарты (Оқу-ағарту министрлігінің 2025 жылғы 21 мамырдағы № 117 бұйрығы).

11. Психологиялық-педагогикалық модуль:

2-тақырып. Ерте балалық шақтағы балалардың психикалық дамуының ерекшеліктері. Психикалық даму заңдылықтары. Онтогенезді ұстану. Нәрестелік және ерте жастағы сенсорлық, моторлық, ақыл-ой, сөйлеу және әлеуметтік-коммуникативтік даму ерекшеліктері. Сенсорлық, моторлық, ақыл-ой, сөйлеу және әлеуметтік-коммуникативтік дамудың ерекшелігі; ақыл-ой, есту, ТҚА, ауыр және көптеген бұзылыстары бар балаларда заттық және ойын әрекеттері мен әлеуметтік-тұрмыстық дағдыларды қалыптастыру.

12. Мазмұндық модуль:

3-тақырып. Шетелде және Қазақстандағы ерте қолдау жүйесі. АҚШ-тағы, Еуропалық Одақ елдеріндегі, Ресейдегі және ТМД-ның басқа елдеріндегі балалардың ерте араласу жүйелері. Ерте қолдаудың мақсаты, міндеттері, принциптері. Ерте жастағы балаларды ұйымдастырудың және оларға көмек көрсетудің заманауи тәсілдері. Баланың ерте дамуы туралы заманауи зерттеулер және нысаналы топтағы балаларды оңалту тәсілдері.

Қазақстандық ерте қолдау жүйесі: денсаулық сақтау ұйымдарындағы психофизикалық даму бұзылыстарының скринингі; даму проблемаларын, көмек пен қызметтерге қажеттіліктерді бағалау мақсатында психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларда кешенді тексеру; балаға ерте психологиялық-педагогикалық көмек және психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінде және оңалту орталықтарында ата-аналарды қолдау; ППТК базасында ерте қолдау қызметі; әлеуметтік қорғау органдары мен ұйымдарының әлеуметтік көмегі мен қолдауы.

4-тақырып. Мүгедектіктің биопсихоәлеуметтік моделі: кішкентай балаларды ерте қолдауда біртұтас тәсілдің маңыздылығы. Әрекет студия халықаралық жіктемесі құрылымының сипаттамасы, тіршілік пен денсаулықты шектеу. Белсенділік пен қатысу тұжырымдамасы, функционалдылық принципі және бала мен отбасының өмірін қалыпқа келтіру. Денсаулық факторларын , қоршаған орта факторларын , жеке факторларды талдау.

5-тақырып. Ерте көмек көрсетудегі командалық тәсіл: бағалау процедураларының нәтижелерін жоспарлау, жүргізу және талқылау, көмек бағдарламаларын әзірлеу және жүзеге асыру. Ерте көмек жүйесіндегі мамандардың жұмыс үлгілері: көпсалалы тәсіл, пәнаралық тәсіл, тарнспәнаралық тәсіл. Бағалау компоненттері: ТӨЖ-дегі баланың жұмысын бағалау: дамуды терең бағалау, денсаулық факторларын талдау, қоршаған орта факторларын талдау, жеке факторлар (ынталандыру, мәдени контекст, отбасылық қатынастар). Реті, мазмұны, қолданылатын бағалау құралдары.

Психологиялық-педагогикалық түзету және оңалту орталықтары кабинеттеріндегі топтық жұмыстың ерекшеліктері.

6-тақырып. Жеке даму бағдарламасы және жеке ерте көмек бағдарламасы. Ерте жастағы балаға көмек көрсету бағдарламаларын іске асыру стратегиялары. Ерте көмек бағдарламасын іске асырудың барлық кезеңдерінде ата-аналардың қатысуы: бағдарламаға қатысу туралы шешім қабылдау; бағалау мен мониторингті қоса алғанда, бағдарламаны жоспарлау процесі; бағдарламаны іске асыру.

Ерте қолдау жүйесіндегі командалық тәсіл негізінде жеке көмек бағдарламаларын құру. Балалардың даму кезеңдеріне және отбасының қажеттіліктеріне сәйкес жеке бағдарламаның бағыттары мен мазмұнын анықтау.

7-тақырып. Ерте жастағы балалардың отбасыларына көмек және қолдау көрсету. Отбасыларға көрсетілетін қызмет түрлері: күнделікті өмірлік жағдайларда баланың және отбасының жұмыс істеуін дамытуға жәрдемдесу; баланың қарым-қатынасы мен сөйлеуін дамытуға жәрдемдесу; баланың ұтқырлығын дамытуға жәрдемдесу; баланың өзіне-өзі қызмет көрсету және тұрмыстық дағдыларын дамытуға жәрдемдесу; баланың танымдық белсенділігін дамытуға жәрдемдесу; баланың әлеуметтенуін қолдау; баланың психикалық денсаулығын дамытуға және қолдауға жәрдемдесу.

Ерте жастағы балалардың ата-аналарымен жұмыс істеу әдістері мен формалары: әңгімелесу, бақылау (бала мен отбасы мүшелерінің қарым-қатынасы мен өзара әрекеттесу ерекшеліктері туралы мәліметтер алу үшін), сауалнама, кеңес беру, ақпараттық-түсіндіру жұмыстары - ақпараттық материалдар, брошюралар, кітаптар, буклеттер, оқыту, психотерапиялық әдістер, топтық жұмыс әдістері: ата-аналар топтарымен және балалармен және олардың ата-аналарымен бірлескен топтық сабақтар өткізу. Ерте жастағы балаларды дамыту процесіне ата-аналарды тарту.

13. Технологиялық модуль

8-тақырып. Ерте жастағы балалармен жұмыс жасаудың топтық формалары және баланы оқытуға ата-аналардың қатысуы. Топтардың әртүрлі формалары: педагогикалық топ, әлеуметтену тобы, интеграция тобы. Топтардың салыстырмалы сипаттамасы. Топтық жұмыс бағдарламалары. Топтық жұмыс бағдарламасының принциптері.

Топтық жұмысты ұйымдастырудың шарттары мен талаптары, топтық жұмыс бағдарламасының міндеттері.

9-тақырып. Ерте жастағы психикалық дамуы тежелген (зиятының бұзылыстары бар) балаларға көмек көрсету. Зиятының бұзылыстары бар ерте жастағы балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері. Топтық және жеке жұмыс түрлері. Зиятында бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы дамыту бағдарламасы. Жеке ерте көмек бағдарламаларын әзірлеу.

10-тақырып. Ерте жастағы есту қабілетінің бұзылыстары бар балаларға көмек көрсету (кохлеарлық имплантпен). Есту қабілетінің бұзылыстары бар ерте жастағы балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері. Жеке ерте көмек

бағдарламаларын әзірлеу. Топтық және жеке жұмыс түрлері. Есту қабілетінің бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы даму бағдарламасы.

11-тақырып. Тірек-қимыл аппаратының (ТҚА) бұзылыстары бар балаларға ерте жаста көмек көрсету. Қозғалыс бұзылыстары бар балаларға көмек көрсетуді ұйымдастырудың ерекшелігі. ТҚА бұзылыстары бар ерте жастағы балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері. Жеке ерте көмек бағдарламаларын әзірлеу.

12-тақырып. Ерте жастағы қарым-қатынас және әлеуметтік өзара әрекеттесуі бұзылған (аутизм) балаларға көмек көрсету. Ерте жастағы аутист балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері. Жеке ерте көмек бағдарламаларын әзірлеу.

13-тақырып. Ерте жаста ауыр және бірнеше бұзылыстары бар балаларға көмек көрсету. Балаларға көмек көрсетуді ұйымдастырудың ерекшелігі ерте жастағы аутист балалармен дамытушылық жұмыстың әдіс-тәсілдері. Жеке ерте көмек бағдарламаларын әзірлеу.

14. Вариативтік модуль

14-тақырып. Ерте балалық шақтағы тіршілік әрекеті шектеулі балаларға көмек көрсетуге арналған заманауи технологиялар, жабдықтар, компенсаторлық және техникалық құралдар. Сенсорлық бөлмеде, жаттығу залында және сенсорлық интеграцияда (адаптивті дене шынықтыру); шарикті бассейнде жұмыс істеу көрсеткіштері мен тәсілдері, арнайы жаттығу құралдары мен жабдықтарды пайдалану: «Гросс», «Паук» жүйелері, интерактивті құмсалғыштар, баламалы коммуникация құралдары және т.б.

6. Оқу процесін ұйымдастыру

15. Бағдарлама бойынша курстық оқу ұзақтығы 80 академиялық сағатты құрайды.

16. Оқыту аралас форматта жүзеге асырылады: аудиториялық - 40 сағат және қашықтықтан - 40 сағат.

17. Білім беру процесі оқытудың интерактивті формалары мен әдістерін қамтиды: дәріс, семинар, топтар мен жұптық практикалық жұмыс, топтардағы тренинг, мастер-класс, кейс әдісі, мәселелерді бірлесіп шешу.

18. ППТК және ОО мамандарының бағдарламаның мазмұнын түсіну деңгейін арттыру үшін: топтарда жұмысты кеңінен қолдану, содан кейін талқылау және рефлексия; құжаттамамен жұмыс; шағын топтардағы теория мен кейс-стадидің негізгі мәселелерін талқылау, кейіннен ұжымдық жұмыстарды таныстыру, педагогтердің топтық жұмысын оқыту қарастырылған.

7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

19. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету:

1) педагог кадрлардың біліктілігін арттыру бағдарламасы;

2) зерттеу нәтижелерін талдауға және пәнаралық командалық бағалауға арналған үлестірме материалдар. Ерте жастағы балаларға арналған арнайы дамыту бағдарламасы негізінде жеке дамыту бағдарламаларын құру процесін суреттейтін үлестірме материалдар;

3) ППТК және ОО мамандарының қызметін ұйымдастыратын және олардың жұмыс мазмұнын ашатын құжаттама пакеті: ППТК түзету сабақтарының жоспары; психологиялық-педагогикалық қолдау саласында мемлекеттік қызметтер көрсету шеңберіндегі көмек түрлері және олардың жұмыс мазмұнын ашатын: жеке-дамытушылық бағдарламалар, түзету сабақтарының басталуындағы баланың жағдайы (баланың мінездемесі), түзету-дамыту сабақтарының мазмұны: дамыту жұмысының бағыттары; дамыту жұмысының әдістері, әдістемелері, тәсілдері, құралдары;

4) ерте жастағы балаларға арналған жеке дамытушылық көмек бағдарламаларының үлгілері;

5) тыңдаушылармен кері байланыс парақтары, қорытынды бақылау және өзіндік жұмыс материалдары. Бағдарламада дербес жұмыстың мынадай түрлері көзделген: баланың психологиялық-сөйлеу қабілетінің даму деңгейі мен ерекшеліктерін психологиялық-педагогикалық бағалау (бейнебақылау негізінде); жеке дамыту бағдарламаларын жасау; дамыту жұмысының әдістерін, тәсілдерін анықтау, практикалық кейстерді талдау. Қорытынды бақылау аралас форматта жүргізіледі: курстың негізгі тақырыптары бойынша жазбаша жауаптармен біріктірілген тест тапсырмалары: ерте қолдау нысаналы тобының балаларымен дамытушылық жұмыстың әр кезеңінің мақсаты, міндеттері және негізгі мазмұны.

8. Оқу нәтижелерін бағалау

20. Тыңдаушылардың дағдыларын қалыптастыруды және білімдерін бағалауды бақылау мақсатында: экспресс-сауалнамалар, өзіндік жұмыстар, қорытынды бақылау жұмыстары жүргізіледі. Өзіндік және бақылау жұмыстарына арналған тапсырмалар, кері байланыс үшін сауалнама парақтары, тест тапсырмалары курстың оқу-әдістемелік кешеніне (бұдан әрі - ОӘК) енгізілген.

21. Тыңдаушылардың кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасу деңгейін анықтау, Бағдарлама мазмұнын игеру үшін профессорлық-оқытушылар құрамы кері байланысты жүзеге асыру үшін Бағдарламаның әрбір тақырыбы шеңберінде бақылау тапсырмаларын (өзіндік жұмыстар, сауалнама парақтары және т.б.) және қорытынды бақылау жұмысын әзірлейді. Алынған кері байланыс негізінде дәрістер мен практикалық сабақтардың мазмұнына түзетулер енгізіледі, қосымша материалдар таңдалады (құжаттама үлгілері, әдебиеттер тізімі,

дидактикалық материалдар тізімі, бейнематериалдар және т.б.), Бағдарлама мазмұнына қосымша түсіндірулер жүргізіледі. Қорытынды бақылау жұмысын орындау мынадай критерийлерге сәйкес бағаланады: іске асырылмаған (дұрыс жауаптар ұсынылмаған), ішінара іске асырылған (дұрыс жауаптар 50%-дан аз), орташадан жоғары іске асырылған (дұрыс жауаптар 50% - 70% аралығында), толық іске асырылған (дұрыс жауаптар 70-100 %). Қорытынды тестілеуден өту және біліктілікті арттыру курсы аяқтау үшін дұрыс жауаптардың кемінде 70% жинау қажет. Қорытынды бақылау жұмысының нәтижелері негізінде курстан кейінгі сүйемелдеу кезеңінде консультациялардың мазмұны жоспарлануда.

9. Курстан кейінгі сүйемелдеу

22. Тыңдаушыларды курстан кейінгі сүйемелдеу мынадай түрлерде жүзеге асырылады:

- жеке, топтық консультациялар (оның ішінде бейнеконференция режимінде);
- мәтіндік және бейнематериалдарды пайдалана отырып, әдістемелік және нормативтік-құқықтық сүйемелдеу;
- әдістемелік тақырыптық семинарлар (оның ішінде вебинарлар);
- дөңгелек үстелдер.

23. Курстан кейінгі сүйемелдеу үш кезеңнен тұрады.

Бірінші кезең – курсанттардың Zoom платформасы негізінде баланың психологиялық-сөйлеу қабілеті дамуының деңгейі мен ерекшеліктерін диагностикалау нәтижелерін талдау және талқылау мақсатында әдістемелік семинар және топтық кеңес беру.

Екінші кезең – жалпы вебинар және балаға арналған жеке дамыту бағдарламасын құру нәтижелері бойынша жеке консультациялар. Zoom және WhatsApp платформасына негізделген.

Үшінші кезең – жеке даму бағдарламасы бойынша дамытушылық оқыту нәтижелерін топтық талқылау түріндегі рефлексивті есеп және дөңгелек үстел. Ерте жастағы балаларға ерте қолдау көрсетудегі кәсіби құзыреттіліктердің дамуын талдау және бағалау.

10. Негізгі әдебиеттер тізімі

1 «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы (02.03.2025 жылғы жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен).

2 «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі № 343-ІІ Заңы (01.07.2023 жылғы жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен).

3 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56-VII ҚРЗ Заңы.

4 «Педагог лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі № 338 бұйрығы (ҚР Білім және ғылым министрінің 07.08.2023 жылғы бұйрығының редакциясында).

5 Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарын қоспағанда, тиісті үлгідегі және түрдегі білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы: ҚР Оқу-ағарту министрінің 31.03.2025 № 59 бұйрығының редакциясындағы Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы № 385 бұйрығы.

6 Мүмкіндігі шектеулі балаларды арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау стандартын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 21 мамырдағы № 117 бұйрығы.

7 «Педагог лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы: ҚР Оқу-ағарту министрінің 30.04.2025 № 98 бұйрығының редакциясындағы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі № 338 бұйрығы.

8 Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары мен бағдарламаларын бекіту туралы: ҚР Оқу-ағарту министрінің 06.05.2025 № 104 бұйрығының редакциясындағы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы № 4 бұйрығы.

9 «Жергілікті атқарушы органдар көрсететін психологиялық-педагогикалық қолдау саласында мемлекеттік қызметтер көрсету қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 27 мамырдағы № 223 бұйрығы. «Дамуында проблемалары бар балалар мен жасөспірімдерді оңалту және әлеуметтік бейімдеу» мемлекеттік қызмет көрсету қағидаларының» 2-қосымшасы.

10 «Жергілікті атқарушы органдар көрсететін психологиялық-педагогикалық қолдау саласында мемлекеттік қызметтер көрсету қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 27 мамырдағы № 223 бұйрығы. «Дамуында проблемалары бар балалар мен жасөспірімдерді оңалту және әлеуметтік бейімдеу» мемлекеттік қызмет көрсету қағидаларының» 2-қосымшасы.

11 Р.А. Сулейменова. Теоретические и социальные основы ранней коррекционной помощи детям с ограниченными возможностями. - Алматы, 1999.

12 Нет необучаемых детей: Книга о раннем вмешательстве/Е.В.Кожевникованың, Е.В.Клочкованың ред. – СПб., 2007.

13 Служба раннего вмешательства: Методические рекомендации для практической работы с детьми в службе ранней помощи. 2-ші басылым, толықтырылған/Л.В.Блохина, С.В. Калинина, Н.И. Морозова, Л.В. Самарина,

Т.И. Сивухина, И.И. Торопова. – М.: Национальный фонд защиты детей от жестокого обращения. - 2010.

14 Международная классификация функционирования, ограничений жизнедеятельности и здоровья: МКФ. Дүниежүзілік Денсаулық сақтау ұйымы 2018.

15 Система комплексной оценки проблем психосоциального развития детей раннего возраста: Әдістемелік ұсынымдар/кұраст. А.К.Ерсарина, Р.К. Айтжанова, А.К. Кенжеева, Д.Р.Юлдабаева, А.Н. Токарева. – Алматы 2016 (<http://special-edu.kz/>).

16 В.П.Балобанова, А.Ю.Пасторова. Групповая работа с детьми раннего возраста: Кішкентай балалармен жұмыс істейтін мамандарға арналған оқу құралы. - СПб: ИРАВ, 1998.

17 Э.Дж. Айрес. Ребенок и сенсорная интеграция. Понимание скрытых проблем развития. М.: Теревинф, 2009.

18 Э. Шоплер, М. Ланзинд, Л. Ватерс. Поддержка аутичных и отстающих в развитии детей (0-6 жас). Сборник упражнений для специалистов и родителей по программе ТЕАССН. Ағылш. тілінен ауд. – Минск, 1997.

19 Л. Фрост, Э. Бонди. Система альтернативной коммуникации с помощью карточек (PECS). М.: Теревинф, 2012.

20 Социальная и коррекционно-педагогическая работа с детьми раннего возраста с задержкой психомоторного развития: методические рекомендации /кұраст. А.К.Ерсарина, Р.К., Т.Е.Мерғалиева, Д.Р.Юлдабаева, А.Н. Токарева. – Алматы 2017.

21 Социально-педагогическая реабилитация детей раннего возраста после кохлеарной имплантации: әдістемелік ұсынымдар/кұраст. А.К. Ерсарина, Г.М. Шолпанкулова, А.К. Достай. – Алматы, 2018.

22 Оказание комплексной помощи семье ребенка с инвалидностью на принципах Международной классификации функционирования и ограничений жизнедеятельности и здоровья: әдістемелік ұсынымдар/А.К.Ерсарина, А.С.Токарева, Ж.К.Куттыбаева. - Алматы: АИБД ҰҒПО, 2021.

23 Организационно-методические основы междисциплинарной командной оценки и индивидуально-развивающих программ для детей с ограниченными возможностями/кұраст.-авт. А.К.Ерсарина, З.Б.Джангельдинова. - Алматы: АИБД ҰҒПО, 2022 [<https://www.special-edu.kz/> электрондық ресурсы].

24 Организационно-методические основы оказания помощи детям с двигательными и ментальными нарушениями/А.К.Ерсарина, А.К.Абдрахманова, А.С.Токарева. - Алматы: АИБД ҰҒПО, 2024. [<https://www.special-edu.kz/> электрондық ресурсы].

25 Организационно-методические основы ранней поддержки детей с ограниченными возможностями: әдістемелік ұсынымдар/А.К.Ерсарина, А.К.Достай. - Алматы: АИБД ҰҒПО, 2025.

Қосымша әдебиеттер тізімі

26 Р.А. Сулейменова Система ранней коррекционной помощи детям с ограниченными возможностями в Казахстане: проблемы создания и развития. – Алматы.: 2001.

27 Северные дети. Раннее вмешательство для детей и семей. Результаты проекта «Раннее вмешательство для семей» СПб, 2012.

28 П.Л. Жиянова. Семейно-центрированная модель ранней помощи. – М.: 2006.

29 Питерси, Р.Трилор, С.Кернс, Д.Ютер, Э.Бра. Маленькие Ступеньки. Программа ранней педагогической помощи детям с отклонениями в развитии. М.:1998.

30 М.Нэнси, Джонсон-Мартин, Кеннет Г.Дженс, М. Сюзен. Аттермиер, Юонни Дж.Хаккер. Программа «Каролина» СП. Институт раннего вмешательства: 2005.

31 Руководство по раннему обучению. Портредж, АҚШ СПБ. 1992.

32 Т.П.Медведева, И.А.Панфилова, Е.В. Поле. Комплексное развитие детей с синдромом Дауна: групповые и индивидуальные занятия. Метод. пособие. - М.: Благотворительный фонд «Даунсайд Ап», 2004.

33 Специальная коррекционно-развивающая программа для детей с нарушениями интеллекта/А.К.Ерсарина, Д.Р.Юлдабаева. – Алматы: АИБД ҰҒПО, 2021.

34 Специальная программа коррекционно-развивающего обучения детей с нарушениями слуха (кохлеарным имплантом)/А.К.Ерсарина, Г.М.Шолпанкулова – Алматы: АИБД ҰҒПО, 2021.

35 Р.Ж.Мухамедрахимов. Научные основы ранней помощи детям младенческого и раннего возраста и их семьям. Вестник Санкт-Петербургского университета. Психология - 2024.